

HORVÁTH ANTAL

Tagosítások Vas megyében, 1949–1956

2. RÉSZ

1951-ben *részleges tagosítást* a Földművelésügyi Minisztérium (FM) előbb 40, majd további két községre engedélyezett. Emellett *általános tagosítást* végeztek a megye 16 tsz./szocialista községében. A tagosítások kérésével kapcsolatban az I. és II. típusú tszcs-kben a korábbi években nem tapasztalt ellenállás jelentkezett. A Sárvári járásban Pósfá, Répceszentgyörgy, Nemesládony, később Meszlen, Vassurány tszcs-i tagadták meg a tagosítás kérését. Pósfán a járási tanács előadója „egyszerűen kijelentette, hogy tagosítás lesz és aki akar, az kilép a csoportból”. Erre 11 rögtön, másnap újabb 13 tag lépett ki. Répceszentgyörgyön a járási tanács előadója „magával vitt a III. tip. csoportba való belépési nyilatkozatot és azt akarta aláírtni a megjelent tagsággal”. Itt a tagosító bizottság nem is tudott megalakulni, mert a két csoport elnöke távol maradt azzal, hogy „őket a tagság nem hatalmazta fel és a tagság nem akar tagosítani”. Nemesládonyban az I. típusú tszcs-elnök leváltása után mégis megszavazták a tagosítási kérelmet. A Szombathelyi járásban az öt tsz-község közül csak kettőben kérték a tagosítást. Vassurányban a tszcs-tagok még a gyűlésre sem akartak elmenni, kijelentették, hogy „ha nagyon erőltetik, akkor inkább kilépnek a csoportból”. Hasonlóan tiltakoztak Kisrákoson is. Hegyfalun attól tartottak, hogy a tagosítással a III. típusú csoportot kell alakítani. Sajtoskálon csak a gyűlés második összehívására írták alá a kérvényt, Kenézben a mise után 10 asszony jelentette be a tanácsnál kilépési szándékát. Vassurányban „a járási tanács kiküldött munkatársai túlkapasokat

csináltak, mert azt mondták, hogy a tagosítás nem kényszer, de muszáj és erre az a falu válasza, hogy akkor ők miért kérik a tagosítást: adja ki a minisztertanács határozatban és akkor majd elfogadják.” – fogalmazott a párttitkár. Történt mindez annak ellenére, hogy a Magyar Dolgozók Pártja (MDP) Központi Vezetősége (KV) Mezőgazdasági és Szövetkezetpolitikai Osztálya (MgSzO) a hangsúlyosabb előkészítésre hívta fel a figyelmet, megküldte a megyei szinttől a tsz-ekig terjedő értekezletet beszédvázlatát és a részleges tagosítási útmutatásokat is. Külön kiemelték, hogy „már most helyezzenek nagy súlyt a tagosításra kerülő községekben a tsz-i mozgalom fejlesztésére...”¹

A végrehajtásban nem sok változás történt: a tagosító bizottságokat a községi tanács vb tagjai vezették, tagjai a tsz, az állami gazdaság, a gépállomás, valamint az érintett gazdák „képviselőiben” a Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos

1 A források a „tsz-község” és a „szocialista község” megnevezést egyaránt használják. A besorolás alapja az volt, hogy a község termőföldjének döntő részén tsz gazdálkodik. Ellenállások, 1951. július 9.: Magyar Nemzeti Levéltár Vas Megyei Levéltára (továbbiakban: MNL VaML) Az MDP Vas Megyei Bizottságának iratai (továbbiakban: MDP VMB ir.) 1. cs. 78. ő. e.; Szombathelyi járás, Sajtoskál, 1951. július 15.: uo., Vassurány, 1951. július 18.: MNL VaML MDP VMB ir. 5. cs. 24. ő. e.; Kisrákos, Hegyfalú, 1951. július 20.: MNL VaML MDP VMB ir. 1. cs. 30. ő. e.; Kenéz, 1951. augusztus 15.: MNL VaML Vas Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága iratai (továbbiakban: VMT) VB-jegyzőkönyvek (továbbiakban: VB-jkv.) 8. köt. 0020-35.; Körlevél, 1951. július 27.: MNL VaML MDP VMB ir. 5. cs. 24. ő. e. Tszcs: I–III. típusú termelőszövetkezeti csoport: I. tip.: táblás; II. átlagosztású; III. közösen termelő termelőszövetkezeti csoport.

Szövetsége (DÉFOSZ) és a földművelő-vezetőket küldöttjei. A részleges tagosításokat augusztus 27-e és szeptember 5-e között, az általános tagosításokat pedig augusztus 12-től végezték. A birtokbavételekre a betakarítások után került sor, a csereterületek kijelölése a dolgozó parasztok, kétlakiak és a kulákok sorrendet követte. Az általános tagosításnál a tszcs-k 70%-os művelési aránya az érintett községek felében nem teljesült.²

A táblák kijelölésénél ismét jelentkezett a tsz-ek és különösen az állami gazdaságok „jó föld” igénye, és a kulákok földtől szabadulási szándékainak hatása. Az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) jelentései az érintett parasztság elkeseredettségéről is szóltak. A meszleni tszcs-ben a bomlás jelei mutatkoztak. Telekesen „*inkább az állami gazdaságokba mennek dolgozni, ha a földjük beleesik a tagosításba*”. Hasonló vélekedés alakult ki Csepregen és Szentkirályon (ma: Szombathely része) is. A legszélesebb körű ellenállás a csereföldek elfogadásának megtagadásával nyilvánult meg. Telekesen a 63-ból 13 egyáltalán nem akarta elfogadni a részére kijelölt földet. Győrvar községben előbb úgy gondolták, hogy „*ha kell a földet ásóval, kapával megvédik*”, de nem engedik tagosítani. 1 hét múlva 22 személy tagadta meg a föld átvételét. „*Úgy nyilatkoztak, hogy ők nem bánják, akárhova is adtak nekik földet, de azt nem fogják megművelni... A dolgozó parasztság körében fentiekhez hasonló megnyilvánulások és jelenségek kisebb mértékben a többi községben is fennállnak, és ezen gazdák részére*

2 1951. július 3.: MNL VaML VMT visszaminősített TÜK iratai (továbbiakban: TÜK) „Szigorúan titkos” és „Szigorúan bizalmas” „00”-ás iratok (továbbiakban: „00”-ás ir.) 1. doboz 0033.; Általános tagosítás: 1951. július 6.: MNL VaML MDP VMB ir. 5. cs. 24. ó. e. A felterjesztésben a családok arányait mutatták ki, ami minden esetben megfelelt a 70%-os kritériumnak.

a tagosító Bizottságok beleegyezésük nélkül jelölik ki a csereingatlant.” – állapította meg a jelentésében Kucsera László államvédelmi őrnagy. Alig 1 hét múlva a „*jelenség lényegében megszűnt... mert azok a gazdák, akik eddig nem akarták elfogadni a földeket, ismételt népnevelő munkával meglettek győzve.*” Répcelakon „*M. József kulák úgy nyilatkozott, hogy ő semmi áron nem akarta elfogadni a csereföldet, de a rendőrség kényszerítette arra, hogy fogadja el, mert másképp elvitték volna.*” Vasegerszegen az I. típusú tszcs-tagok a tagosított földön belül továbbra is a korábbi parcellákon akartak gazdálkodni. Ilyen törekvések voltak Szelesten és Vasszilvágyon is. Horvátzsidányban az I. típusú tszcs léte azért forgott veszélyben, mert a községhez közeli földeket a III. típusú tszcs-nek tagosították be. Chernelházadamonyán az általános tagosítás keretében minden kulák ajánlott fel földet a tagosító bizottságnak.³

A Rönökön történtek rávilágítanak a helyi és a hatalmi érdekek különbözőségére. Alsórönök (ma: Rönök) parasztságának a cserebirtokait ugyanis nem a tagosított terület mellett, hanem Felsőrönök (ma: Rönök) határában, a dombos részeken adták ki, ehelyett a szomszéd községek cserebirtokai kerültek Alsórönökre. A községi és a járási tiltakozásra

3 Meszlen stb., 1951. augusztus 23. és 28.: MNL VaML MDP VMB ir. 1. cs. 78. és 31. ó. e.; Telekes, Győrvar, 1951. augusztus 22. és 30.: MNL VaML MDP VMB ir. 1. cs. 78. ó. e.; 1951. szeptember 4.: uo.; A hasonló közül: Csörötnek, Oszkó. Uraiújfalú, 1951. augusztus 3.: MNL VaML VMT TÜK „00”-ás ir. 21. doboz 005.; A művelés megtagadására még: Kenéz, 1951. szeptember 15., Szentkirály, 1951. október 2.: MNL VaML VMT TÜK „00”-ás ir. 21. doboz 005.; Továbbá Répcelak, 1951. szeptember 15.: MNL VaML VMT TÜK „00”-ás ir. 21. doboz 00157. ü. cs. és Vasegerszeg, 1951. szeptember 19.: VaML MNL VaML VMT VB-jkv. 8. köt. 0020-40.; Horvátzsidány, Chernelházadamonya, 1951. augusztus 29.: MNL VaML VMT TÜK „00”-ás ir. 21. doboz 005.

Megnevezés ... összesen	A kialakított táblák		A kialakított táblák területéből a tagosítást nem kérők					
			összesen		dolgozó parasztek		kulákok	
	száma	területe kh	száma	területe kh	száma	táblába eső tulajdona kh	száma	táblába eső tulajdona kh
48 tszcs	122	10.780	2737	5725	2411	4365	326	1360
17 állami gazdaság *	41	4669	1195	2459	1141	2209	54	250
16 tsz-község, általános	38	33.640						
Mindösszesen	201	49.089	3932	8184	3552	6574	380	1610

1. táblázat: Az 1951. évi részleges és általános tagosítások fontosabb adatai

az MDP Vas Megyei Bizottság (VMB) titkára úgy intézkedett, hogy: „Az általános tagosításnál nem szempont azonos értékű cserélföldek adása és itt nem kell csertárgyalásra a dolgozó parasztot behívni, hanem tudomására hozni, hogy ez és ez a földje. A tagosító bizottság bizonyára azért helyezte a tszcs földje mellé a kulákok földjét, állami tartalékföldet, vagy a kétlakiak földjét, hogy ezek az esetleges felajánlások alkalmával közvetlenül kapcsolódjanak a tszcs táblájához. Véleményünk szerint ez helyesen történt, amennyiben így van. Ezt kell megérteni a rönöki tanácselnök és párttitkár elvtársakkal.” Hasonló tőről fakadt a VMB titkárának a Rákosi-titkárságnak adott válasza egy október 31-ei vasegerszegi bejelentéssel kapcsolatban. Azaz: „nem áll fenn az, hogy a helyi tanács mindent a dolgozók ellenére csinál, hanem ellenkezőleg a tanácselnök a feladatát hajtja végre a törvénynek megfelelően... Nem áll fenn az sem, hogy a tagosítást a nép ellenére hajtották végre, mert a tagosítást kérte a III. tip. tszcs, az állami gazdaság, az I. tip. Kossuth és Előre tszcs... maguk az elnökök is aláírták a tagosítási jegyzőkönyvet, és erre senki sem kényszerítette őket.”⁴

4 Rönök, 1951. szeptember 23.: MNL VaML MDP VMB ir. 5. cs. 24. ó. e.; Vasegerszeg, 1951. november 14.: uo.

Az 1951. évi, 42 községben végzett részleges- és 16 településen történt általános tagosítások legfontosabb adatait a 1. táblázatban foglaltuk össze.⁵

A táblázat adatai azt mutatják, hogy jelentősen tovább nőtt a tagosítások hatóköre. A tagosítást nem kérők a részlegesen tagosított területeknek az előző évi 44%-ához képest most 53%-át tették ki. A tsz-községekben a táblákból kimaradtak területe 32%-os arányt képviselt. A tagosítások ezúttal egy kulák és 238 dolgozó paraszt épületének cseréjét is eredményezték. Összesen 724 zöldleltár készült, 486 kártérítést ítélt meg a dolgozó parasztek számára, ebből 130 a tszcs-eket, 48 pedig az állami gazdaságokat terhelte. Ezúttal 300 érintett nem fogadta el a csereingatlanát, összesen 450 kh területtel kapcsolatban. A csereingatlanok minőségével összefüggésben 71 panasz érkezett, amiből kettőt utasítottak el. A tagosításokkal kapcsolat-

5 A táblázat adatai, 1951. augusztus 30.: MNL VaML VMT Mezőgazdasági Osztály iratai (továbbiakban: MO) Földbirtokrendező csoport iratai (továbbiakban: Fbcs.) 51. doboz 8132/X. és 1951. szeptember 21. uo.; *: A 17 állami gazdaságon kívül egy-egy faiskola, kísérleti tangazdaság, hústermelő vállalat adatai is itt szerepelnek. Az általános tagosítás hiányzó adatairól nem szóltak a források.; Kh = Katasztrális hold. Területmérték. 1 kh = 1600 négyszögöl = 0,5755 hektár = 5755 m².

ban felajánlást nem fogadtak el, de a záró-jelentés azt panaszolta, hogy „*nap nap után érkeznek a felajánlások 100 számra*”. A tsz-fejlesztésről ugyanez a jelentés azt állapította meg, hogy „*a szervezés nem hozta meg a várt eredményt*”. A részleges tagosítások során négy új tszcs alakult, összesen 64 belépővel. Nem érdektelen, hogy ezen idő alatt összesen hat tszcs alakult 82 családdal és 119 taggal, a meglévőkbe 47 család 80 taggal lépett be, tehát a tsz-fejlesztés zöme a tagosításhoz kapcsolódott. Az utómunkálatokkal kapcsolatban az FM még 1952 januárjában is az elkövetett hibák felülvizsgálatára, a tagosítási véghatározatok és a kártalanítások február végéig történő rendezésére hívta fel a mezőgazdasági osztály figyelmét.⁶

Az 1952. évet értékelhetjük a tagosítási akciók csúcsvévének. Az előző évekkal szemben most két tagosítási időszakot jelöltek ki. Az ún. téli tagosítás indulásánál Vas megyében 25 községben részleges és négy tsz-községben általános tagosítást engedélyeztek. A részleges tagosítások február 3-tól február 20-ig, az általános tagosítások pedig március 10-ig tartottak. Nem lehetett ott tagosítani, ahol előzőleg már kettő volt. A tagosításokat az állami gazdaságok vezetői és – „jó politikai munkával” oda-hatva – a tsz-ek közgyűlései kérhették. A tagosításokkal az érintett tsz-ek területeit legalább 300 kh-ra tervezték fejleszteni. Az előkészítéssel és a végrehajtással kapcsolatos FM utasítás lényeges változást hozott azzal, hogy az állami gazdaságok érdekeinek fokozott figyelembevételére utasított, illetve az eljárás során ezek vezetőinek *vétőjogot* biztosított. Ennek számos, az egyéni gazdálkodókra hátrányos követ-

kezménye lett. Vönöckön az 1950-ben tagosított helyett az állami gazdaság jobb minőségű földekre tartott igényt. Ivánc, Köcsk, Gersekarát az ellenőrző bizottság kiszállását kérte, mert az állami gazdaságok táblakialakítása súlyosan sértette a dolgozó parasztok érdekeit. Ráadásul Iváncon az állami gazdaság az ellenőrök helyesbítő döntését sem fogadta el. A VMB ülésén is kifogásolták az állami gazdaságok eljárását: „*A tagosítás során főleg az állami gazdaságoknál megmutatkozott a kapzsiság, szántó területük mintegy 4000 kh növekedett, a megnövekedett területen a munkák jó minőségű és határidőre való elvégzésére sem a szükséges gépi-, fogat- és munkaerő sincs biztosítva, aminek káros következménye lehet a terv teljesítésében... amit 13 000 kh-on kellett volna megtermelni, azt 17 000 kh-on akarják megtermelni.*” Jellemzőnek látták a dolgozók csábítását is „*földjük felajánlásával, kulákok felvételével*”. Pl. Uraiújfalun a föld és eszközök felajánlása esetén felvették dolgozónak az érdeklődőket.⁷

A kulákok mellett erősen megszaporodtak a kisebb birtokosok felajánlási szándékai is, amit az FM és a megyei vezetés is a tszcs-be való belépés felé igyekezett terelni. Az FM távmondattal tiltotta meg a felajánlások elfogadását, kivéve a kétlakiakét és az állami gazdasági alkalmazottakét. Egy hét múlva az elfogadásokra szóló döntést módosították, de a megyében csak az állami gazdaságok igényeinek megfelelő felajánlásokat fogadták el. A földrendező csoport szerint – mintegy átvéve a VMB határozatát – „*egy-egy községben a dolgozó parasztság kívánja a földjeiket felajánlani vagy juttatásukról lemondani... Mivel e*

6 Zöldleltárak, 1951. szeptember 21.: MNL VaML VMT MO Fbcs. 51. doboz 8132.; Kártalanítások, 1952. január 5.: MNL VaML VMT MO Fbcs. 53. doboz 612/X/14.

7 Téli tagosítás, 1952. január 22.: MNL VaML MDP VMB ir. 5. cs. 24. ő. e.; Az állami gazdaságokról az FM jelentésekből, 1952. február 7.; 1952. február 11–12. uo.; VMB ülése, 1952. február 19.: MNL VaML MDP VMB ir. 1.cs. 35. ő. e.

megmozdulás hátterében az ellenség megmozdulását látjuk, ezért... megakadályoztuk a dolgozó parasztságunk földfelajánlását, illetve lemondását. Utasítottuk a tagosító bizottságokat, hogy dolgozó paraszt a földjét nem ajánlhatja fel, hanem a bizottságok azért arra vegyék az irányt, hogy népnevelő munka és meggyőzés alapján győzzék meg dolgozó parasztságunkat a tszcs-be belépésre.” Vámoscsalád időközben tsz-községgé fejlődött, a tagosítási engedélyt megadták, pedig nem is kérték.⁸

A jelentések, értékelések ettől kezdve főleg a részleges tagosításokról szólnak. Úgy tűnik, hogy az előző évi tapasztalatok alapján az időközben „felfejlődött” tsz-községek általános tagosítása a vezetésnek nem okozott gondokat. A jelentések ismét gyakran szólnak arról, hogy az érintettek, akár kulákok, akár dolgozó parasztok, nem jelentek meg a cseretárgyalásokon, nem fogadták el a felajánlott csereingatlant, földjeiket felakarták ajánlani. Ezúttal Kisrákos és Csénye tiltakozott eredményesen a tagosítás ellen.⁹

Az 1952. augusztus 3. és szeptember 9. között megszervezett nyári tagosítások

8 MB-i döntések, 1952. február 12.: MNL VaML MDP VMB ir. 1. cs. 34. 6. e.; Az állami gazdaságok agitációira: Ostffyasszonyfa, Ivánc, Köcsk, Gersekarát, Csénye-Újmajor: 1952. január 28. és február 1.: MNL VaML VMT TŰK „00”-ás ir. 6. doboz 080.ü.cs. és MNL VaML VMT TŰK „00”-ás ir. 21. doboz 005.; A mezőgazdasági osztály jelentéséből, 1952. február 8. és 11.: MNL VaML MDP VMB ir. 5. cs. 24. 6. e.; FM távmondattal, földrendező: 1952. február 10–11.: MNL VaML VMT MO Fbcs. 53. doboz 612/X/14. 338. Módosítás: 1952. február 12.: MNL VaML VMT MO Fbcs. 53. doboz 612/X/172. A negyedévben 428 ingatlanfelajánlást fogadtak el 4552 kh területtel, 572-t visszautasítottak. (MNL VaML VMT MO Elnöki iratok 2. doboz 180. eln.) Vámoscsalád, 1952. február 6. és 14.: MNL VaML MDP VMB ir. 5. cs. 24. 6. e. A téli tagosítás során 29 községben részleges- és 16 községben általános tagosítás volt.

9 Megjelenés, elfogadás, 1952. február 1.: MNL VaML VMT TŰK „00”-ás ir. 21. doboz 005.; Rendőrségi jelentésekben: Gersekarát, Rábahídvég, Gőr, Kisrákos, Csénye, 1952. február 1.: MNL VaML MDP VMB ir. 1. cs. 80. 6. e.

a tagosítandó tsz-községek kijelölésének gondoljaival indultak. A VMB által az eredetileg tervezett 14-ből mindössze négy község kapott engedélyt, de a végső kör kilenc általános tagosításra bővült. Ezúttal Hegyfalu és Meszlen bűjt ki eredményesen a tagosítás alól, mert nem akartak nagyüzemi módon gazdálkodni. 26 községben 35 részleges tagosításra került sor. Nem szűnt meg az állami gazdaságok agresszivitása. Balogunyomban a Jáki Állami Gazdaság „a tagosításnál az irányelvtől teljesen eltérően kívánja kialakítani az állandósult területét” – jelentették az FM-nek. A Söptei Állami Gazdaság dobolással hozta a birtokosok tudomására, hogy a benkeházi major körül minden felajánlást elfogad.¹⁰

A részleges tagosításokat ezúttal is kísérte a kis- és középparasztok földtől való „szabadulásának” a szándéka. Egy ÁVH feljegyzés szerint: „a parasztság egy része ma is idegenkedve tekint a társas gazdálkodás felé, és többen azon az állásponton vannak, hogy ha betagosítsák földjeiket, nem fogadnak el helyette csereingatlant, hanem inkább elmennek ipari munkásnak...” Vasváron Sz. József ehhez hozzátette: „a múltban sem tették ezt a parasztsággal, hogy mindent elvegyenek tőle.” Felsőpatyon (ma: Rábatyúró) K. Gyula kulák szerint „lesz még a földekkel más is, mint, hogy tagosítsák, mert előbb vagy utóbb úgy is szocializálni fogják és visszajön megint a jobbágyvilág.” Szakonyfaluban „úgy tüntetik fel a tagosítást, hogy azt államunk azért végzi, hogy ezzel a dolgozó parasztságot arra kényszerítse, hogy a tszcs-be lépjen...” – vélték „a kulák és ellenséges elemek befolyása alatt állók”. Kisrákoson az általános tagosítás keretében mind az öt kulákcsalád felajánlotta a földjét. VMT vb áprilisi ülésén úgy összegezték

10 Nyári tagosítás, 1952. augusztus 1.: MNL VaML MDP VMB ir. 5. cs. 24. 6. e.; Az állami gazdaságra példák, 1952. augusztus 17. és 30. uo.

a tagosításokat, hogy velük kapcsolatban „több esetben a földek gazdátlanul maradtak”. Ezúttal is csak a tsz-ek, illetve az állami gazdaságok igényei szerint fogadtak el felajánlásokat.¹¹

A csereingatlanok átvételénél ismét jelentkezett a parasztság ellenállása annak ellenére, hogy a cseretárgyalásokról való távolmaradást büntették. A 3041 érintett közül előbb 205-tel nem tudtak a bizottságok megegyezni, de „a távmondatnak megfelelően a tanács az arra rászorultak (sic!) részére alkalmazta a büntető szankciót a birtokba adásnál, ez a szám a megye területén 57 lett... 57-tel nem tudtunk megegyezni, vagyis 57-nek kellett csereterület hivatalból kijelölni.” – összegezte a miniszteri biztos. Ugyanő a járási tagosítási felelősök értekezletén az apparátus gondolkodására jellemző módon fogalmazott: „De a csavaros eszű dolgozó parasztoknál, akik nem akarnak csereterületet, hanem ilyen formán meg akarnak szabadulni földjüktől, ha a felvilágosító munka nem vezet eredményre figyelmeztetni kell a csereterület hivatalból való kijelölésére... nem kell attól félni, hogy nem fogadja el a cserét, és nem munkálja meg majd a csere földet, mert ezeknél a csökönnyös dolgozó parasztoknál a tanács... majd tudni fogja kötelességét és az államhatalomnak vannak kényszerítő eszközei is erre az esetre.”¹²

11 Az ÁVH 1952. augusztus 14-ei és 15-ei jelentéseiből: MNL VaML MDP VMB ir. 1. cs. 81. ó. e.; A jelenséget az 1952. augusztus 31-ei jelentés is erősíti: uo.; VMT vb ülés, 1952. április 2.: VaML MNL VMT VB-jkv. 11. köt. 006-15.; Elfogadás, 1952. szeptember 10.: MNL VaML VMT Titkársága. Általános iratok (továbbiakban: Titk. Ált. ir.) 24. doboz 20/34.

12 Büntetés, 1952. szeptember 4.: MNL VaML VMT Titk. Ált. ir. 24. doboz 61/6.; A miniszteri biztos jelentése, 1952. szeptember 10.: MNL VaML MDP VMB ir. 5. cs. 24. ó. e.; Az ellenállás Vasváron 50 és Oladon 23 (ma: Szombathely része) fővel volt jellemző. Káldon 25-en nem fogadták el az 50 kh csereingatlant, 1952. szeptember 1.: MNL VaML VMT

A tsz-fejlesztés sem működött az elvárásoknak megfelelően. A Belügyminisztérium (BM) sürgető távmondatára írt válasz hiányolta a helyi pártvezetők, a népnevelők jó munkáját, utalt arra, hogy „A Szombathelyi járásban a dolgozó parasztság teljesen elzárkózik, és semmi szándékot nem mutat arra, hogy a szocialista gazdálkodás útjára lépjen... Lukácsházán az összehívott értekezleten nem jelennek meg a dolgozó parasztok.” Gércén „mikor a dolgozó parasztokat cseretárgyalásra behívják, és közlik velük a csere földterületeket, szó nélkül sarkon fordulnak és otthagyják a bizottságot.” Az ilyen tiltakozásokra a BM a következőképpen reagált: „a községi tanács hivatalos idézésére meg nem jelenő földtulajdonosokkal szemben a 46/1951.(II.16.) M.T. rendelet 5.§-ában foglaltak szerint járjon el.”¹³

A korábbi évekhez hasonló adatokkal ezúttal csak a részleges tagosításokról rendelkezünk. Ezeket a 2. táblázatban tüntetjük fel.

Az adatokból megállapítható, hogy a két ütemben megszervezett részleges tagosítás összességében nem nagyon különbözött az előző évi részleges és álta-

TÜK „00”-ás ir. 21. doboz 005.; Az FM-ből és BM-ből küldött távmondatok a direkt irányítás bevett eszközének számítottak. Az eljárásokat határozottabban befolyásolták, mint a vonatkozó jogszabályok. Értekezlet, 1952. augusztus 21.: MNL VaML VMT Titk. Ált. ir. 24. doboz 61.

13 BM távmondat, 1952. augusztus 22.: MNL VaML VMT Titk. Ált. ir. 22. doboz 115/33.; A VMT vb válassza, 1952. augusztus 28.: MNL VaML VMT Titk. Ált. ir. 24. doboz 61/5., Szeptember 4.: MNL VaML VMT Titk. Ált. ir. 24. doboz 61/6. A hivatkozott jogszabályi helyen (Magyar Közlöny, 1952. 25–27. sz.): „Ha a szabályszerűen megidézett személy az idézésnek nem tesz eleget, vagy meghallgatása előtt az eljárás helyéről engedély nélkül eltávozik ... a végrehajtóbizottság öt száz forintig terjedő pénzbírsággal sújthatja. Ha a szabályszerűen megidézett személy ismét nem jelenik meg, háromszáz forintig terjedhető pénzbírsággal sújtható és elővezetethető.” A tényleges alkalmazásról, 1952. szeptember 10.: MNL VaML VMT Titk. Ált. ir. 24. doboz 61/7.

Időszak	Megnevezés ... összesen	A kialakított táblák		A kialakított táblák területéből				A kialakítást nem kérők			
		szá ma	kh	saját tulajdonú terület kh	állam által adott terület kh	a tagosítást nem kérők		dolgozó paraszatok		kulákok	
						szám a	terület e kh	szám a	táblába eső tulajdon a kh	száma	táblába eső tulajdona kh
Téli: 29 község	16 tszcs	50	4902	3452	1449	1389	2483	1179	1695	210	788
	20 állami gazdaság	66	7425	2633		1864	3790	1725	3109	139	681
	Összesen	116	12.327	6085	1449	3253	6273	2904	4804	349	1469
Nyári: 28 község	31 tszcs	51	13.198	5214	2247	3152	5737	3041	5350	111	387
	5 állami gazdaság	12	3092	863		981	2229	970	2171	11	58
	Összesen	63	16.290	6077	2247	4133	7966	4011	7521	122	445
Mindösszesen		179	28.917	12.162	3696	7386	14.239	6915	12.325	471	1914

2. táblázat: Az 1952. évi részleges tagosítások fontosabb adatai¹⁴

lános tagosítás együttes eredményeitől. De emellett a 23 tsz-községben történt általános tagosítás során 48.411 kh területet vontak össze, ez 2390 dolgozó paraszt 4861 kh területét érintette. A táblázat adatain túl fontos, hogy a téli részleges tagosításnál az érintett dolgozó parasztok 3,3%-ának hivatalból jelölték ki a csereterületet, a tagosítást nem kérők területe a tagosítottak 50,9%-át tette ki. A 30 panaszbeadványból hármat ítélték jogosnak. A két részleges tagosítás során 5691 dolgozó paraszttal sikerült a csereterületben meg egyezni, 301-gyel viszont nem. A kulákoknak összesen 706 csereingatlant jelöltek ki. A kulákok felajánlásai a téli 83-ról a nyári 52-re csökkentek, nyáron a dolgozó parasztok 342 felajánlása kiugróan magas számot jelentett. A téli akciónál 698, a nyárinál 244 esetben történt kártérítés. A tagosítások alatt a tekintett községekben 128-an léptek be 828 kh területtel, mindkét alkalommal 6,7 kh/fő terület bevitelével. A belépők

közül 15 kétlaki volt, 38 kh területtel. Ez azt is jelenti, hogy a visszacsábítás nem tekinthető igazán eredményesnek. A hat kilépőt a tagosítás elleni tiltakozás motiválta.¹⁵

1953-ban csak *téli tagosítást* terveztek. Ez az első év, amikor a tagosítások döntő része az általános tagosításokra esett. Ezúttal *részleges tagosítás* mindössze a megye három községében történt, 1711 kh területtel. A hangsúly a *tsz-községek általános tagosítására* esett. Az eredetileg tervezett 24 község, valamint Szombathely és hat peremkerületét érintő terv többször módosult, ezért is húzódtott el a végrehajtás január 15-től február 28-ig. „Az Országos Pártközpont határozata értelmében február 20-ig Vas megyében még 10 tsz-t kell kifejlesztetni általános tagosításra.” – szöveg a legfontosabb, bővítésre szóló utasítás. A 18 ekkor tervezett község közül azonban csak három – Ikervár, Ólóbó és Szalafő – esetében sikerült a kritériumok fölé tornáznia a tszcs tag-

14 A táblázat adatai: Téli részleges, 1952. február 22.: MNL VaML VMT MO Fbcs. 53. doboz 612/x/171.; Nyári részleges, augusztus 29.: MNL VaML VMT MO Fbcs. 53. doboz 612/x/14/172. és 1952. szeptember 9.: MNL VaML VMT MO Fbcs. 53. doboz 621/x/63. A számszaki eltérések a forrásokból származnak.

15 Téli részleges, 1952. február 22.: MNL VaML VMT MO Fbcs. 53. doboz 612/x/14-2. és 1952. február 24.: MNL VaML VMT MO Fbcs. 53. doboz 612/x/63.; Panaszok, 1952. június 7.: MNL VaML VMT MO Fbcs. 53. doboz 612/x/14/328.; Nyári részleges, szeptember 10.: MNL VaML VMT Titk. Ált. ir. 24. doboz 61/7. és 1952. szeptember 9.: MNL VaML VMT MO Fbcs. 53. doboz 612/x/217.

ságát.¹⁶ Az általános tagosítás 85 815 kh-at érintett: a tsz-ek részére 39.537 kh, az állami gazdaságok részére 6434 kh, az erdőgazdaságnak pedig 15.155 kh nagyságú területet tagosítottak. A más megyékből származó tagosítók ezúttal számos technikai és döntési hibát vétettek. Szarvaskenden 12 dolgozó parasztnak 2–3 kh-dal kevesebb földet adtak ki a tagosításnál, így ők megtagadták a vetést. Csöngén a kulákok szántó helyett erdőt kaptak. Szombathelyen 65 fő a tagosításkor nem kapott földet, de a beszolgáltatási kötelezettségük megmaradt. A tagosító bizottságok földfelajánlásokat szeptemberig nem fogadtak el, de művelési kötelezettséget előírtak. *„Megyénkben előfordul, hogy elég sok községben dolg. parasztjaink ahelyett, hogy a szövetkezeti gazdálkodás útját választanák, inkább a földjeiktől kívánnak megszabadulni.”* – állapította meg összefoglalójában a tagosítások vezetője.¹⁷

Az 1953. második félévétől induló „új szakasz” politikája lemondott a tagosításokról. 1955-ben az MDP Politikai Bizottsága június 23-ai határozata indította el ismét a földrendezések, tagosítások sorozatát. Az FM utasítása szerint: *„Alapelvnek*

kell tekinteni azt, hogy a földrendezés végleges használatokat teremtsen és a földrendezéssel érintett községekben ugyanilyen eljárásra már ne kerüljön sor.” Újdonságnak számított az az utasítás is, hogy *„A legkövetkezetesebben kerülni kell minden olyan intézkedést, amely az egyénileg gazdálkodók termelésben való érdekeltségét megszünteti, termelését indokolatlanul zavarja, termelési kedvét aláássa és földjének vagy gazdasági felszerelésének felajánlására ösztönzi.”*

Az újra kezdődő eljárások a korábbi részleges tagosítás helyett a tagosítás, az általános tagosítás helyett pedig a földrendezés fogalmat használta.¹⁸ A kijelölt időszakot a korábbiaknál hosszabbra, augusztus 10-től két hónaposra tervezték. Ennek a háttérben három fázisra bontott engedélyezés húzódott meg, arra számítva, hogy a feltételeknek egyre több község megfelel. A tagosítás lehetőségét korábban meghatározó szempontok nem változtak, de *„A mi Pártbizottságaink ne a 70%-ot nézzék, hanem azt, hogy politikailag előnyös-e, vagy sem, hogy hány dolgozó paraszttal állunk szemben”* – adta ki az utastást a megyei pártbizottság. Ezután nem csodálkozhatunk azon, hogy VMT vb ülésén a tsz-szervezés adminisztratív lehetőségeit taglalva kijelentették: *„Maga a tagosítás, földrendezés is adminisztratív kérdés.”* Természetes, hogy ezek után komoly felelősség hárult a tagosítandó községeket kijelölő döntésekre. A szervezésre ezúttal operatív bizottságot alakítottak. Az augusztus 8-ig beérkezett 92 tagosítási kérés közül a VMB 32 engedélyezése mellett döntött. Augusztus végén előbb Körmend földrendezésére

16 Részleges tagosítás, 1953. március 23.: MNL VaML VMT MO Fbcs. 55. doboz 612/X/2-6. A Cukorgyárnak Vép, Nemesbód, a Juhtartó Vállalatnak Béraltavár területéből tagosítottak.; Tsz-fejlesztés, 1953. február 14.: MNL VaML VMT MO Fbcs. 55. doboz 612.; Jelentések az FM-nek, 1953. január 28., január 30., február 14. és március 23.: MNL VaML VMT MO Fbcs. 55. doboz 612. Összesen 37 általános tagosításra került sor.

17 Adatok, 1953. március 23.: MNL VaML VMT MO Fbcs. 55. doboz 612/X/2-6.; Szarvaskend, Csöngé, 1953. március 7.: MNL VMT TÜK „Titkos” és „Bizalmas” „0”-ás iratok. 13. doboz 087.ü. cs.; Szombathely, 1953. március 16.: MNL VaML MDP VMB ir. 1. cs. 41. ó. e.; Ugyanitt: a felsőbb szervek szerint a Vas megyei tagosítás az országban a legjobb volt. – hangoztatta a MT vb elnöke. Összefoglaló, 1953. április 18.: MNL VaML VMT MO Fbcs. 55. doboz sz. n.

18 Határozat, 1955. július 4.: MNL VaML MDP VMB ir. 5. cs. 25. ó. e. – a 125/B/1955. FM utasítás szerint (1955. augusztus 16.).

és Rum, Perenye, Gencsapáti, később Ják és Bögte tagosítására tettek felterjesztést a KV MgSzO-hoz.¹⁹

A tagosítás 13 községben kilenc tsz és három állami gazdaság számára történt. Az összes számba vett terület 9009 kh-jából a tsz-eknek 58 táblát alakítottak ki 4924 kh területtel. A tagosítás 1379 dolgozó parasztot 2255 kh és 78 kulákot 207 kh területtel érintett. Ezúttal 770 gazdával sikerült megegyezni a csereterületről, 25-tel 47 kh területről viszont nem. A birtokba adásnál 698 gazdálkodó jelent meg. Kártalanítással járó zöldleltárt 445 dolgozó paraszt, 17 kulák és 22 tsz esetében vettek fel. A kártalanítások készpénzben történő kifizetését a Magyar Nemzeti Bank előbb csak a kulákokra, később mindenkire vonatkozóan csak a köztartozások rendezése után tette lehetővé.²⁰

A földrendezés első szakaszában nem találtak a feltételeket kielégítő községet. A második ütemre kilenc község megfelelő mértékig „feljelődött”, így azokban 26.550 kh-on megtörténhetett a földrendezés. Ez 10 tszcs-t érintett – 1191 tag és 10.034 kh saját terület –, továbbá a tar-

talékföldről 415 kh-at tagosítottak be, rajtuk kívül öt állami gazdaság volt érdekelve. Jákon új tsz alakult. A tagosítások alatt összesen 285 család 2331 kh területtel lépett be a tszcs-kbe. A zárójelentésből kiderül, hogy a tsz-ek és az állami gazdaságok „jó föld” politikáját ezúttal a járási pártbizottságok is támogatták. A folyamat során bérletet nem bontottak fel, felajánlást nem fogadtak el.²¹

1956-ban sem indult jobban a *téli földrendezés*, mint korábban. A január 15. és március 1. között végrehajtott földrendezéssel kapcsolatban a 27 tervezett község felülvizsgálata során csak 18-ban találtak megfelelő feltételeket, ám az operatív bizottság csak 16-ban engedélyezte a földrendezést. Nemeskoltán és Ráabafüzesen (ma: Szentgotthárd városrésze) önkéntes földcserével oldották meg a táblák kialakítását, Váton pedig nem kérték a földrendezés „lehetőségét”. Az FM által engedélyezett 13 községben 24 tsz 16 504 kh és öt állami gazdaság 1291 kh ingatlanát vonták össze. A földrendezés alatt 20 család 24 taggal, 141 kh földdel lépett be a tsz-ekbe. A járási tanácsok vezetésével felfejlesztett tsz-ek azonban még nem bizonyultak elég stabilnak. *„Szalafőn 9 dolgozó paraszt, mintegy 100 kh földdel belépett a tsz-be, de a belépésnél nem nevezték meg, hogy a községben működő 4 tsz közül melyiknek a tagjai óhajtanak lenni. Új tsz-t sem alakítottak.”* – így aztán a területük kimaradt a földrendezésből. Az eljárások során megszaporoedtak a táblásított területek feletti viták a tszcs-k, illetve a tszcs-k és állami gazdaságok

19 1955. augusztus 15.: MNL VaML MDP VMB ir. 5.ncs. 25. 6. e.; A VMT vb ülése, 1953. szeptember 10.: MNL VaML VMT VB-jkv. 24. köt. 00133/27. 10. p.; A 98/B/1955. FM utasítás: „A később felfejlődő termelőszövetkezeti községek földrendezési kérelmeit felfejlődésük ideje szerint folyamatosan, de legkésőbb szeptember 22-ig kell felterjeszteni.” A tartalékfölk haszonbérleteit csak a hasznosítás hiányosságai esetén tagosíthaták, 1953. augusztus 24. és 30.: MNL VaML VMT VB-jkv. 24. köt. 00133/27.; Korábban Kemenesmagasi és Kemenes-sömjén községeket terjesztették fel. Az operatív bizottság alakítása, 1953. július 15.: MNL VaML VMT MO Fbcs. 57. doboz O-611/1.

20 Adatok, 1955. október 28.: MNL VaML VMT MO Fbcs. 58. doboz X.611/6.; Kártérítés, 1955. július 4.: MNL VaML VMT TÜK „00”-ás ir. 35. doboz 00132/1955. Ti. a 164/B/1955. FM utasítás szerint.

21 Földrendezés, 1955. október 28.: MNL VaML VMT MO Fbcs. 58. doboz X.611/6. A saját és a belépők területei is 8 kh/fő feletti átlagot mutattak, azaz az érintettek döntő része már a középparasztok közül került ki.

között.²² Előfordult, hogy a tsz-tagságnak csak egy része kérte a tagosítást. Vönöckön a termelési bizottság tagjai nem vállalták a földrendező bizottsági tagságot. A községben „az új tsz tagok közül mintegy 40-50 fő a tanácsházára vonult, hogy az elnök mutassa meg a Földmív. Min. elvtársnak az engedélyét a földrendezéshez és tiltakoztak a földrendezés végrehajtása ellen...” – szöveg a megyei operatív bizottság titkárnak a jelentése az eseményről. Itt többen kiközlöpölköztek az ingatlanukat, és ráírták: „Ez az én tulajdonom, ne bántsátok, nem vagyok tsz tag.” Négy községben az új tsz-tagok a hívásra sem jelentek meg a számbavételhez. Szattán a tsz nem vett át tartalékterületet, „amiből kitűnik az, hogy tudatosan vagy tudatlanul nem akarják a tsz fejlődést előbbre vinni” – értékelte a helyzetet a megyei földrendező. A kártalanítások csak a trágyázásra és a szántásra vonatkoztak, hiszen mindenki ott aratott, ahol az őszieket elvetette. De nem sikerült a vetéseket kiegyenlítve megosztani, ami veszélyeztette a beadással kapcsolatos tervteljesítést.²³

Nyári tagosítás kettő, földrendezés pedig nyolc községben történt. A tagosítás elleni tiltakozások a nyári tagosításnál sem alakultak másként, mint a télinél. Szom-

bathelyen három tszcs, Celldömölkön a három tszcs-ből kettő nem kérte a tagosítást, holott a követelményeknek megfeleltek; itt a tagosító „Bizottsághoz küldöttség vonult fel és tiltakozott a táblásítás ellen”. A birtokba adásoknál az érintettek 30–60%-a nem jelent meg. Sorkifaludon az öt tszcs közül kettő nem fogadta el a földrendezési tervet. Borgátán a cseretárgyalásokon érintettek 80%-ával nem tudtak megegyezni.²⁴ Augusztus végén az FM utasítása szerint „egyes funkcionáriusok... a törvénnyel ellentétes kijelentéseket tesznek és túlzott kívánásokat hangoztatnak... előfordult az, hogy nem ott akarják kialakítani a Termelőszövetkezet tábláit, ahol a tagoknak a legtöbb földjük van, hanem egyoldalúan és mindenáron a község legjobb földjeit akarják igénybe venni, teljesen figyelmen kívül hagyva az egyénileg gazdálkodó parasztok termelési biztonságának szempontjait. Más helyeken pedig önkényesen a tartalékföldre kötött haszonbérleti szerződéseket szándékoznak felbontani.” Ennek nyomán a MT vb-nek a Körmenyi, a Vasvári és a Celldömölki járásoknak küldött utasítása a megyei kiterjedtséget bizonyította.²⁵

Összefoglalásként előbb tekintsük át a Központi Statisztikai Hivatal 1949. és 1955. közé eső adatgyűjtésének eredményeit. Az 3. táblázatban az egyes évek, a 4. táblázatban pedig ezek összegzéseként az időszakokra eső tagosítások eredményeit láthatjuk. Az országos összehasonlításra évenként és tagosításonként az érintett községek arányai adnak lehetőséget. Eszerint, az 1953. évi általános tagosítást kivéve a megye adatai jelentős mértékben elma-

22 Téli földrendezés, 1956. március 2.: MNL VaML MDP VMB ir. 5. cs. 25. ó. e. a megyei földrendező összegzése alapján. Az 1956. március 21-ei jelentés Szalafő esetében úgy fogalmazott: „a dolgozó parasztságot beléptették és aláírták a belépési nyilatkozatot, de nem neveztették meg, melyik tsz-ben kívánnak dolgozni”. (1956. február 11.: MNL VaML VMT Titk. Ált. ir. 42. doboz 6/29.) A tagosítást csak részben kérők, pl. Gutatóttós, Órimagyarósd, Szatta, Rábahídvég. Tsz-ek közti viták pl. Rábahídvégben, Nemesbódón, Vönöckön voltak.

23 Jelentés, 1956. március 21.: MNL VaML VMT Titk. Ált. ir. 42. doboz 6/29.; Vönöckön engedély nélkül kezdtek el tagosítani: uo. és 1956. február 21.: MNL VaML MDP VMB ir. 5. cs. 25. ó. e.; továbbá 1952. február 11.: MNL VaML MDP VMB ir. 1. cs. 84. ó. e. és Boba: uo.

24 Nyári tagosítás, 1956. augusztus 16.: MNL VaML VMT Titk. Ált. ir. 42. doboz 6/87. A felvonulás az Új Barázda tszcs-hez köthető.

25 1956. augusztus 24. és 28.: MNL VaML VMT TÜK „00”-ás ir. 46. doboz 00224. Az FM figyelmeztetése nyomán, a járási tanácsoknak írt utasítás szerint.

	1949	1950	1951		1952		1953		1955	
	részleges		részl.	ált.	részl.	ált.	részl.	ált.	részl.	ált.
Tagosított községek száma	12	44	42	17	55	25	3	31	9	9
Tagosított községek aránya %	5,2	17,5	18,2	7,4	23,8	10,8	1,3	13,4	3,9	3,9
Összes/országos arány %	14,2	30,9	22,1	11,4	24,6	9,5	3,2	3	6	4,6
Összes terület	6836	15.548	16.291	33.645	23.817	48.411	1462	86.358	4807	26.550
Szántóterület	6095	13.187	13.835	20.285	20.044	27.739	1409	50.854	3985	17.034
Érintett egyéni gazdaságok száma	838	2895	4358	914	6424	2390	353	2865	1771	1321
Összes terület kh	2273	6714	9173	3524	12.857	4861	733	11.710	2794	2882

3. táblázat: A részleges és általános tagosítással érintett községek száma és aránya, 1949–1955²⁶

Tagosítás	Tagosítással érintett					Tagosított ÁG-k			Mgtsz-ek		
	község	összes terület, kh	szántó terület, kh	egyéni gazdaságok		száma	összes terület, kh	szántó terület, kh	száma	összes terület, kh	szántó terület, kh
				száma	összes terület						
Összes	247	263.725	174.467	24.129	57.521	75	32.569	28.232	277	120.729	100.401
Részleges	165	68.761	58.555	16.639	34.544	50	21.252	18.079	147	37.560	30.152
Általános	82	194.964	115.912	7490	22.977	25	11.317	10.153	130	83.169	70.249

4. táblázat: A Vas megyei tagosítások összefoglaló adatai, 1949–1955

radnak az országosan megfigyelhetőtől. A 4. táblázat adataiból a tagosításban érintett egyéni gazdaságok területe a megyében 21,8%-ot, országosan 22,1%-ot tett ki. Az állami gazdaságok részére a megyében a tagosított összes terület 12,3%-a, míg országosan 22,6%-a jutott. Ezzel szemben a tsz-ekre a megyében 45,8%-ot, országosan pedig 36,5%-ot tagosítottak.

Az előzőekben ismertetett adatok szerint 1949. és 1956. között Vas megyében 164 községben összesen 277 tagosítás történt, azaz a községek 66%-át átlagosan 1,69 tagosítás érintette. Részleges tagosítás az országos 108%-kal szemben a községek 69%-

ában, általános tagosítás pedig az országos 30%-hoz képest a települések 43%-ában történt. Így a megye a 112%-os összesített arányával elmaradt az országos 138%-tól, azaz a kevesebb részleges és az országosat meghaladó általános tagosítás együttesen az országosnál kevesebb többszöri tagosítással járt. A tagosítások összesen 280.157 kh-at, azaz a megye mezőgazdasági területének 48%-át érintették, az országosan jellemző 50%-os aránnyal szemben.²⁷

A tagosításokkal kapcsolatos, fent idézett eseményekből adódik néhány, az adott időszakra általánosabban is jellemző megállapítás:

26 Mezőgazdasági statisztikai adatgyűjtemény, 1870–1970. Földterület. 2. [köt.] Megyei adatok. Szerk. Fazekas Béla, Jámbor Lajosné. Bp., 1971. 3. táblázat: 256–262. p., 4. táblázat: 254–255. p. A levéltári forrásokban 1951-ben 58, 1952-ben 78, 1953-ban 40, 1955-ben 22 és 1956-ban 23 község érintettsége található.

27 Összehasonlítás Nádasi József: Tagosítások és birtokrendezések Magyarországon, 1949–1956. = Agrártörténeti Szemle, 1992. 1–4. sz. 155–179. p. adataival. Az összesítésből hiányoznak az 1956. nyári tagosítási adatok. Az 1949–1956. közötti (részleges) tagosítások, általános tagosítások/földrendezések adatait járasonként a 5. táblázat, községenként pedig a 6. táblázat tartalmazza.

- Az ismertetett történésekből egyértelmű a direkt pártirányítás érvényesülése – mint az időszakban a kulákok elleni intézkedésekben és a tsz-szervezésekben is. Az állami-, közigazgatási szervekre csak a végrehajtás részletei maradtak.
- A tagosítási eljárások egészéről – helyenként a megállapítások konkrét szövegéből is kiderül –, hogy a birtokos parasztságot mintegy tárgynak, leginkább a központi akarat akadályozójának tekintették, érdekeit figyelmen kívül hagyták.
- A tagosítások az évek folyamán ténylegesen „adminisztratív kérdéssé”, eljárás-

rássá fajultak, amelyek a megye párt- és állami vezetőit egyre kevésbé érdekelték. A tagosítás eljárásaiból a leginkább a tsz-fejlesztés eredményeire koncentráltak, és a gyorsan szaporodó tartalékterületek hasznosításának gondjaival foglalkoztak.

- A tagosítások nyomán a parasztság egy része megvált, „szabadult” a földjétől, felhagyott a mezőgazdasági tevékenységével, inkább az iparban, bányászatban, a közlekedésben talált megélhetési lehetőséget. A folyamatot a beadások mértékének növekedése és a termelőszövetkezetek erőltetett szervezése erősítette.

Település	Tagosítás	Földrendezés
Cellödömölki járás		
Alsóság	1955	
Boba	1950	1956
Borgáta	1956	
Cellödömölk	1955	1956
Csöngye	1950, 1951	1953
Duka		1956
Egyházashetye	1952	1956
Jánosháza	1952	
Karakó	1952	
Keléd	1951	1952
Kemenesmagasi	1951	
Kemenesmihályfa	1952	
Kemenespálfa	1950, 1951	
Kemenessömjén	1952	1956
Kemenesszentmárton	1950	1952
Kissomlyó	1951	1953, 1955
Köcsk	1952	
Mesteri	1951	1955
Nagysimonyi	1950, 1952	1955
Nemeskocs	1951	1955
Ostffyasszonyfa	1950, 1952	
Tokorcs		1955
Vönöck	1950, 1952, 1955	

Körmentdi járás		
Csákánydoroszló	1950	1952
Egyházashollós	1955	
Egyházasrádóc	1952	
Halogy	1950, 1952	
Ispánk	1951	1953
Ivác	1952	
Kisrákos	1950	1952
Körment	1950, 1951, 1956	1955
Magyarszecsőd	1950	1955
Molnarszecsőd	1951	
Nádasd	1949, 1952	
Nagykölked	1950, 1952	1956
Nemesrempehollós	1952	1953
Órimagyarósd		1956
Pankasz	1952	1953
Rádóckölked	1949	1951, 1955
Szarvaskend	1952	1953
Szatta		1956
Kőszegi járás		
Bozsok	1951	1952
Gencsapáti	1950, 1951	1955
Gyöngyösfalu	1952	
Horvátzsidány	1951	
Kőszeg	1950, 1951	
Kőszegdoroszló	1952	
Kőszegpaty	1952	
Lukácsháza	1952	

Nemescsó	1952	
Perenye	1951, 1955	
Peresznye	1950	
Tömörd	1952	
Sárvári járás		
Bő	1952	
Bögöte	1952	1956
Chernelházadamonya		1951
Csánig		1953
Csénye		1952
Felsőpaty	1951	
Szeleste		1951
Gérce	1950, 1952	
Gór	1952	
Hegyfalva	1951	
Hosszúpereszteg	1955	
Ikervár	1951	1953
Iklanberény		1953
Jákfa	1949, 1951, 1952	1953
Káld	1951, 1952	1955
Kenéz		1951
Lócs	1952	1953
Mesterháza		1955
Nagygeresd	1950	1951
Nemesládony		1951
Nick	1952	
Nyőgér	1950, 1952	1953
Ölbő	1950, 1952	1953
Pecöl		1952
Porpác		1952
Pósfa		1951
Rábakovácsi	1949, 1950, 1952	
Rábapaty	1952	
Rábasömjén	1951	1952
Répcelak	1949, 1951	
Répceszentgyörgy		1951
Sajtoskál		1951
Sárvár	1950, 1951	
Simaság	1952	
Sitke	1949, 1952	
Sótony		1953
Szentivánfa		1952
Uraiújfalu	1950, 1951	1952
Vámoscsalád		1952
Vásárosmiske	1952	
Vasegerszeg		1951
Vashosszúfalva	1955	1956
Zsédény	1951	

Szentgotthárdi járás		
Alsószőlőnk	1952	1950
Bajánsenye	1952	1953
Gödörháza	1951	1952
Jakabháza		1950, 1952
Kercaszomor	1951	1952
Kerkaskápolna	1952	1953
Magyarszombatfa	1950	1952
Nemesmedves		1950, 1952
Őriszentpéter	1951	1953
Ráabafüzes		1950, 1952
Rátót	1952	1953
Rönök		1950, 1951
Szakonyfalva	1952	
Szalafő		1953, 1956
Szentgotthárd	1952	
Velemér		1952, 1956
Szombathelyi járás		
Acsád	1950	1951
Balogunyom	1952	
Bucsu	1949	1951
Bük	1950, 1952, 1955	1953, 1956
Csempezkopács		1953
Csepreg	1950, 1951, 1955	
Dozmat		1951
Gyöngyöshermán		1953
Herény		1953
Ják	1949, 1951, 1952	1955
Kámon		1953
Kisunyom	1949, 1952	1953
Meszlen	1951	1953
Narda		1953
Nárai	1952	
Nemesbőd	1953	1956
Olád		1953
Perint	1950	1953
Pornóapáti		1950
Sé		1951
Söpte	1950, 1952	
Szentkirály		1953
Szentpéterfa	1951	

Szombathely	1950, 1951, 1952	1953	Gutatöttös	1955	1953, 1956
Tanakajd	1949	1952	Gyanógeregye		1956
Táplánszentkereszt	1950, 1951	1952	Győrvár	1951	
Torony	1951	1953	Nemeskolta		1952
Vát	1950, 1952	1953	Oszkó	1951	
Vaskeresztes		1950	Püspökmolnári		1956
Vassurány	1951		Rábahídvég	1950	1952, 1956
Vasszécseny	1950, 1952	1953	Rum	1951, 1955	
Vasszilvágý	1950	1951	Sárfimizdó	1951	
Vép	1953		Sorkifalud		1956
Zanat		1953	Telekes	1949, 1951	1952
Vasvári járás			Vasvár	1949, 1950	1952
Bérbaltavár	1953		Zsennye	1952	1953, 1956
Gersekarát	1952				

6. táblázat: Tagosítások és földrendezések Vas megye községeiben, 1949–1956²⁸

28 Alaptáblázat, 1955. október 10.: MNL VaML VMT TÚK „00”-ás ir. 38. doboz 00221.; Javítások és kiegészítések, 1949. szeptember 12.: MNL VaML MDP VMB ir. 5. cs. 23. ó. e., 1950. szeptember 23.: uo. és szeptember 11.: MNL VaML VMT MO Fbcs. 25. doboz 8132/K/5-7. és 1950. szeptember 24.: MNL VaML VMT Titk. Ált. ir. 16. doboz 5210/102., 1951. szeptember 21.: MNL VaML VMT MO Fbcs. 51. doboz 8132., 1952. február 4.: MNL VaML MDP VMB ir. 5. cs. 24. ó. e. és március 10.: MNL VaML MDP VMB ir. 1. cs. 55. ó. e. és 1952. február 22.: MNL VaML VMT MO Fbcs. 53. doboz 612/x/102. és augusztus 29.: MNL VaML VMT MO Fbcs. 53. doboz 612/x/14., 1953. január 28.: MNL VaML VMT MO Fbcs. 55. doboz 612., 1955. augusztus 24.: MNL VaML MDP VMB ir. 5. cs. 25. ó. e., 1956. március 2.: uo. és március 21.: MNL VaML VMT Titk. Ált. ir. 42. doboz 6/29. és 1956. augusztus 16.: MNL VaML VMT Titk. Ált. ir. 42. doboz 6/87. A 5. táblázat adatai a 6. táblázat összesítéséből származnak.